

Els dies de la setmana

ALBERT JANÉ Institut d'Estudis Catalans

Els noms dels dies de la setmana s'han mostrat molt poc productius pel que fa a la creació de noves formes de llenguatge, tant en el camp de la derivació com en el de la fraseologia.

Efectivament, com a derivats d'aquests noms solament sabem trobar els dels del primer i del darrer dia de la setmana: *endillunsat* 'peresós de reprendre la feina després d'un dia de festa' (DIEC s.v. *endillunsat*), molt poc usual, i *endiumentjar*, *diumengejar*, *diumenger*, *diumengí* i *diumentjada*, tots ells incorporats a la nomenclatura del DIEC. La forma d'ús més freqüent és, segurament, el participi passat de *endiumentjar*, és a dir, *endiumentjat*, usada com a adjectiu. D'altra banda, hi ha també la forma *dominical*, relativa al mateix diumenge, que podem considerar un pseudo-derivat, i el substantiu *sàbat* (d'on prové *dissabte*), amb una bona rastellera de derivats: *sabatí*, *sabàtic*, *sabatina*, *sabatisme* i *sabatitzar*. Hi podríem afegir, encara, els adjectius *lunar*, *marcial*, *mercurial*, *jovial* i *veneri*, molt llunyament emparentats amb els noms dels dies de la setmana.

Quant a la fraseologia, la producció és també francament magra. Potser les creacions més sobresortints són *la setmana dels tres dijous* 'mai' i *fer dissabte* 'fer la neteja i endreça de la casa, d'una habitació, etc.', i *posar-se al mig com el dijous*, de sentit ben evident. El DIEC recull també *fer dilluns* 'en alguns oficis, fer festa el dilluns', i *fer divendres* 'fer dejuni' i 'passar-la malament', d'ús molt reduït.

El nostre refranyer no podia pas deixar de banda els dies de la setmana. En la seva extensíssima recopilació, Joan Amades n'aplega unes quantes dotzenes, que, en general, tenen poc interès. N'hi ha que tenen relació amb la climatologia, amb afirmacions desproveïdes de fonament, i també amb prejudicis o supersticions populars més aviat de to menor. El dilluns hi és vist com el dia enutjós en què cal reprendre la feina, el dimarts i el divendres com uns dies clarament malastrucs, el dimecres és un dia anodí, sense caràcter, el dijous un dia profitós, en què totes les coses surten bé, i el dissabte i el diumenge són considerats amb les

*El diumenge és el dilluns,
el dilluns és el diumenge:
el diumenge no et veig mai,
el dilluns et torno a veure.*

seves característiques positives i agradables òbvies. Vet ací un petit mostrari d'aquest gran aplec:

- *Qui no té por al dilluns, no té por al dimoni.*
- *Qui en dimarts es casa en dimarts es penja.*
- *El dimecres té el seu estil: darrere de cinc hores vénen les sis.*
- *Negoci de dijous porta bons sous.*
- *Bugada de divendres, no hi val sabó ni cendra.*
- *El dissabte és el dia més curt de la setmana.*
- *El que es fa en diumenge, l'apotecari s'ho menja.*

Finalment, una observació merament curiosa: l'ordenació alfabètica dels diccionaris fa que després de *dimarts* vingui immediatament *dimecres*, talment com, en la realitat, els dies que designen aquestes dues entrades. ♦

Nòtula

Per què perquè?

Es diu sovint que en les proposicions interrogatives cal escriure *per què*, separat, i no *perquè*, un sol mot: *Per què plora?*, *Per què ens hem de preocupar?* El mot *perquè* és una conjunció, de causa o de finalitat, i en les oracions interrogatives tenim el mot interrogatiu *què* precedit per una preposició, sovint *per*, però que pot ser una altra: *Amb què hi vas?*, *De què riu?*, *En què et bases?*, *Amb què compten?* Ara bé, una proposició interrogativa pot contenir una subordinada causal o final unida a la principal amb la conjunció *perquè*: *Per què suposen que parlo bé d'en*

Quim perquè és amic meu?, *Per què no ens donen facilitats perquè puguem complir els nostres compromisos?* En canvi, en la proposició interrogativa següent cal escriure *per què* tant en la principal com en la subordinada: *Per què són tan rigoroses les proves per què hem de passar?* En aquesta construcció tenim, en primer lloc, el mot interrogatiu *què* precedit per una preposició, i, en segon, lloc el mot *què* relatiu, també precedit per la preposició: *les proves per què hem de passar* equival a *les proves per les quals hem de passar*. A. J.

